

Aneta Lewandowska
anelew10@wp.pl
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO PRZYKŁADEM INSTYTUCJI DZIAŁAJĄCEJ NA RZECZ ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Abstract: The duty of every university library, serving as an information center, is introducing new information technologies, developing of information resources, supporting scientific processes and teaching in the own university. The other obligation of the academic library is sharing products and services of the new quality to a wide group of information users.

The Library of the University of Łódź, like the others scientific libraries participates actively in the process of creation of the information society. The Library is a hybrid library connecting traditional and modern methods of work. It collects traditional books, but also provides readers access to electronic information sources. The hybrid model allows to respond flexibly to the needs and expectations of users, who are members of a developing information society.

The article describes the work of the Library of the University of Łódź for information society development. The library offers a great collection of more than 2 000 000 vol. The work focuses on the relatively new aspects of this activity, such as:

- bibliography of Academic Achievements on Expertus system;
- the University of Łódź Repository that collects and provides teaching materials and current academic achievements;
- digital Library;
- online Library Training Course;
- the extension of library opening hours during the examination session.

The library allows to use of specialized equipment for disabled readers in order to equalize opportunities of access to knowledge and information.

słowa kluczowe: społeczeństwo informacyjne, biblioteka akademicka, biblioteka hybrydowa, nowoczesne usługi biblioteczne, niepełnosprawni w bibliotece

Wprowadzenie

Biblioteka akademicka odgrywa znaczącą rolę w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego, realizowaną poprzez usługi informacyjne i edukacyjne. Jej ważnym zadaniem jest gromadzenie wiedzy naukowej, zawartej w podręcznikach i skryptach, których autorami są ludzie nauki. Wchodząc w skład uczelnianej struktury organizacyjnej, biblioteka nabywa książki i czasopisma w wersji drukowanej i elektronicznej. W przypadku tych ostatnich

zasobów powstaje konieczność wdrażania technologii informacyjnych, które kształtują przestrzeń wirtualną. Tworzenie przestrzeni wirtualnej wpisane jest w politykę rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz społeczeństwa opartego na wiedzy¹.

Celem artykułu jest opisanie działalności Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego jako instytucji, której misją jest zaspokajanie zapotrzebowania na wiedzę i informację swoich użytkowników. Biblioteka oferuje im bogaty księgozbiór, liczący ponad 2 000 000 wol., a także, poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii, możliwość dostępu do zasobów cyfrowych. W artykule skoncentrowano się głównie na stosunkowo nowych aspektach tej działalności, takich jak:

- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego;
- Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego;
- szkolenia biblioteczne online;
- Bibliografia Dorobku Pracowników Uniwersytetu Łódzkiego w systemie Expertus;
- wydłużenie czasu pracy niektórych działów Biblioteki w czasie sesji egzaminacyjnej pod hasłem „BUŁ-a do północy doda sesji mocy”.

Spółeczeństwo informacyjne

Spółeczeństwo informacyjne (SI) to społeczeństwo i gospodarka, w których podstawowym czynnikiem produkcji staje się informacja i wiedza. Muszą one być dostępne każdemu obywatelowi². Aby umożliwić ten powszechny udział w gospodarce opartej na wiedzy, należy sprawić, aby nowe technologie i usługi były w nieskomplikowany sposób promowane społeczeństwu³. Do elementarnych cech SI zalicza się: wytwarzanie, przechowywanie, przekazywanie, pobieranie i wykorzystywanie informacji przez większość obywateli, organizacji i miejsc pracy, w szeroko rozumianym zakresie użytku własnego, społecznego, w edukacji i działalności zawodowej. Właściwości SI odwołują się do podstawowej kategorii pojęciowej w tego rodzaju społeczeństwach – do informacji.

- Wytwarzanie informacji – cecha ta ukazuje masowy charakter generowanych informacji, masowe zapotrzebowanie na informację oraz masowy sposób jej wykorzystania.
- Przechowywanie informacji – odnosi się do technicznych możliwości gromadzenia i nieograniczonego ich magazynowania.
- Przekazywanie informacji – polega na ogromnych osiągnięciach rewolucji teleinformacyjnej, umożliwiającej przekaz informacji bez konieczności uwzględniania barier czasu i przestrzeni.

¹ J. Boguski, *Rola i miejsce biblioteki uniwersyteckiej we współczesnym świecie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2010, nr 1–2/35–36/, s. 98.

² *Spółeczeństwo informacyjne*, pod red. J. Papińskiej-Kacperk, Warszawa 2008, s. 367–368.

³ *Ibidem*, s. 372.

- Pobieranie informacji – potencjalna możliwość odebrania zamieszczonych w Internecie informacji przez wszystkich zainteresowanych.
- Wykorzystywanie informacji – najważniejsza cecha SI – umożliwia powszechne, otwarte, nielimitowane korzystanie z Internetu jako źródła informacji⁴.

Biblioteki akademickie, będące zarazem placówkami o charakterze publicznym, zaspokajają potrzeby nie tylko środowiska naukowego, ale także osób niezwiązanych z uczelnią, a realizujących swoje pasje i zainteresowania. Użytkownikami tych bibliotek są pracownicy i studenci, nauczyciele i uczniowie szkół średnich, a także emeryci. Wszyscy oni tworzą społeczeństwo informacyjne lub społeczeństwo wiedzy.

Biblioteka hybrydowa

Współczesne środowisko informacyjne, edukacyjne i społeczne podlega bardzo szybkim zmianom i cechuje je duża różnorodność. W związku z tym szczególnie ceni się rozwiązania, które zachowują dotychczasowe osiągnięcia, a jednocześnie wzbogacają je o elementy, służące zaspokajaniu nowych potrzeb i pozostające w zgodzie z najnowszymi trendami rozwojowymi. Zjawisko przeobrażeń dotyczy też bibliotek. W świecie dynamicznych przemian, biblioteki akademickie musiały zweryfikować sposób swojego funkcjonowania. Usługi biblioteczo-informacyjne musiały ewoluować. Wszystko to spowodowało konieczność powstania koncepcji biblioteki hybrydowej⁵. Model hybrydowy to połączenie idei biblioteki tradycyjnej – z jej budynkiem fizycznym, tradycyjnym księgozbiorem, tradycyjnym gromadzeniem i opracowaniem, tradycyjną organizacją zbiorów, dostępem, obsługą i usługami, z biblioteką istniejącą w cyfrowej przestrzeni informacyjnej – z jej wirtualnym środowiskiem i infrastrukturą sieciową, elektronicznym zasobem sieciowym, zdalnym dostępem i elektroniczną dystrybucją informacji. Biblioteka hybrydowa to efekt zmian oparty na wykorzystaniu procesów cyfryzacji oraz nowoczesnych technologii informacyjnych do budowania zasobów, dostępów i usług sieciowych⁶.

Zatem nowoczesna biblioteka, to biblioteka hybrydowa. Obok tradycyjnego księgozbioru udostępnia swoim użytkownikom również wszelkiego rodzaju dokumenty elektroniczne. Łączy ona umiejętnie dwie przestrzenie swojej działalności: rzeczywistą i wirtualną. Aby sprostać wymaganiom rozwijającego się społeczeństwa informacyjnego, nowoczesne biblioteki wprowadzają różnego rodzaju innowacje. Jedną z nich jest biblioteka cyfrowa.

⁴ T. Białobłocki, *Spółczesne środowisko informacyjne: istota, rozwój, wyzwania*, Warszawa 2006, s. 19–21.

⁵ G. Piotrowicz, *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, [w:] *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej*. Materiały z konferencji, Łódź 23–25 czerwca 2004, s. 219–220.

⁶ E. Adaszyńska, *Biblioteka otwarta na zmiany*, [dostęp: 7.04.2013], http://ekspertbolonscy.org.pl/sites/ekspertbolonscy.org.pl/files/eadaszynska_biblioteka_otwarta_na_zmiany_070411.pdf.

Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego

W Bibliotece UŁ, Biblioteka Cyfrowa została udostępniona czytelnikom 1 kwietnia 2008 r. Jest to inicjatywa podjęta i realizowana przez Bibliotekę, w oparciu o własne zbiory biblioteczne, zgodnie z obowiązującym prawem autorskim. Założeniem Biblioteki Cyfrowej UŁ jest stworzenie dostępu do następujących rodzajów zasobów:

- czasopisma z XIX i początków XX wieku;
- czasopisma regionalne „drugiego obiegu”;
- wybrane cenne egzemplarze z kolekcji specjalnych – muzykalia, zbiory ikonograficzne, zbiory kartograficzne, stare druki.

Głównymi kryteriami wyboru zbiorów, przeznaczonych do digitalizacji, jest ich unikatowość, zły stan zachowania papieru, częste wykorzystywanie przez czytelników oraz szczególne znaczenie zbiorów pod względem naukowym, dydaktycznym i kulturowym.

Celem projektu jest rozszerzenie i ułatwienie dostępu do zbiorów bibliotecznych i ich popularyzacja przy jednoczesnej ochronie materiałów oryginalnych. Cyfryzacja zasobów bibliotecznych jest narzędziem pozwalającym bibliotekom na unowocześnienie i rozszerzenie zakresu swojej oferty dla czytelników, a tym samym na aktywne włączenie się w proces budowy społeczeństwa wiedzy. W swoim założeniu Biblioteka Cyfrowa UŁ służyć ma wszystkim czytelnikom zainteresowanym prezentowanymi w niej publikacjami⁷.

Biblioteka Cyfrowa UŁ dołączyła do Federacji Bibliotek Cyfrowych. Zasoby Federacji tworzone są przez instytucje naukowe i publiczne, takie jak: uczelnie, biblioteki, archiwa, muzea, czy ośrodki badawcze. Jej zadaniem jest ułatwianie wykorzystania zasobów polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów, zwiększenie ich widoczności i popularyzacja w Internecie⁸.

Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego

Kolejnym aspektem działalności Biblioteki UŁ, stanowiącym jej wkład w rozwój społeczeństwa informacyjnego jest Repozytorium UŁ. Repozytorium gromadzi i udostępnia materiały dydaktyczne oraz bieżący dorobek naukowy pracowników UŁ. Jest to platforma udostępniająca otwarte zasoby naukowe oraz integrująca uczelnię z innymi źródłami informacji naukowej.

Repozytorium jest miejscem uporządkowanego przechowywania dokumentów przeznaczonych do udostępniania w przystępnej dla użytkownika formie. Może nim być magazyn centralny, umożliwiający łatwy dostęp

⁷ *Biblioteka cyfrowa UŁ*, [dostęp: 6.04.2013], <http://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/text?id=library-desc>.

⁸ R. Felińska, *Od tradycyjnej formy drukowanej do biblioteki cyfrowej na przykładzie „Tygodnika Ilustrowanego” w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Stare i nowe w bibliotece. Współpraca czy konkurencja*. Konferencja BUŁ, Łódź 2010, s. 295–296.

do wszystkich jego zasobów. Niegdyś – szafa na książki i akta urzędowe, dziś – elektroniczne serwery udostępniające publikacje naukowe poprzez interfejs Web⁹. Publikacje dostarczane są do repozytoriów przez samych autorów.

Obecnie funkcjonują repozytoria różnego typu: narodowe, dziedzinowe i instytucjonalne. Repozytorium UŁ jest repozytorium instytucjonalnym. Jego głównym celem jest upowszechnianie dorobku naukowego pracowników oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na Uniwersytecie. Stanowi ono archiwum własnych dokumentów elektronicznych.

Proces tworzenia repozytorium instytucjonalnego składa się z trzech etapów: projektowania, wdrożenia i rozwoju. Zadanie budowania repozytorium UŁ powierzono Bibliotece UŁ. Od października 2010 roku w Bibliotece UŁ zaczęto organizować Seminarium Open Access, które miało przybliżyć naukowcom zagadnienie Otwartego Dostępu. Z prezentacjami występowali pracownicy innych uczelni, mający już pewne doświadczenie w tej kwestii. Następnie pracownicy Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki przeprowadzili ankietę wśród pracowników naukowych UŁ, której wyniki pomogły poznać ich preferencje i dostosować strukturę kolekcji do ich potrzeb¹⁰. W kolejnym etapie wybrano oprogramowanie typu „open source” i zaimplementowano platformę d-space. Następnie testowano oprogramowanie, ustanowiono podstawy prawne i uruchomiono jego finalną wersję.

W Repozytorium UŁ gromadzone są prace z dziedzin reprezentowanych na uczelni. Materiały zostały podzielone na kolekcje: prace doktorskie i habilitacyjne, artykuły naukowe, materiały konferencyjne, materiały dydaktyczne, czasopisma naukowe. Pierwszymi dokumentami zamieszczonymi w Repozytorium były materiały konferencyjne pracowników Biblioteki UŁ i pełna kolekcja czasopisma „Folia Librorum” redagowanego wspólnie przez Katedrę Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ oraz Bibliotekę UŁ. Trzeci etap – etap rozwoju – to działania promocyjne, związane z sukcesywną rozbudową archiwum. Biblioteka UŁ organizuje cykliczne seminarium naukowe w ramach Open Access Week. W ten sposób upowszechnia w środowisku akademickim ideę Open Access. Spotkania te służą wymianie opinii i doświadczeń.

Stan Repozytorium UŁ na koniec pierwszego kwartału 2013 r. to ponad 1000 rekordów, co plasuje je na czwartym miejscu wśród polskich repozytoriów.

Depozytariuszem może zostać pracownik lub doktorant UŁ po uzyskaniu zgody, czyli tzw. autoryzacji, której udziela administrator Repozytorium. Dostęp do opisów bibliograficznych zdeponowanych prac oraz do pełnych tekstów dokumentów zarchiwizowanych w Repozytorium UŁ jest z założenia – otwarty dla wszystkich zainteresowanych.

⁹ M. Rychlik, E. Karwasińska, *Repozytorium instytucjonalne jako czynnik wspomagający rozwój nauki w środowisku akademickim*. AMUR, [dostęp: 6.04.2013], https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/1074/1/Biblioteka_07.PDF.

¹⁰ A. Brzozowska, *Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy, a nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków 2011, s.145–146.

Naukowcy chętnie publikują swoje prace, gdyż są świadomi korzyści, jakie niesie za sobą upowszechnianie dorobku naukowego. Są częściej cytowani, a co za tym idzie stają się bardziej rozpoznawalni.

Korzyści dla autorów:

- wzrost cytawalności prac umieszczonych w otwartym dostępie (według badań, cytawalność tych prac wzrasta od 36% do 250% – w zależności od dziedziny);
 - zwiększenie „widoczności” dorobku naukowego – prace umieszczane w repozytoriach są indeksowane przez światowe wyszukiwarki np. Google, Scirus oraz bazę SCOPUS;
 - powszechność i szybkość dostępu do badań;
 - zabezpieczenie dokumentów zdeponowanych w repozytorium;
 - możliwość przechowywania dokumentów w różnych formatach;
 - możliwość utworzenia cyfrowego CV – prezentacja własnego dorobku z dostępem do pełnych tekstów; pomoc w procesie składania podań o granty badawcze;
 - skrócenie czasu przeznaczonego na zaprezentowanie wyników badań – w oczekiwaniu na publikację w komercyjnym czasopiśmie autor archiwizuje pracę w repozytorium, upowszechniając od razu jej wyniki.
- Korzyści z prowadzenia przez uczelnie repozytorium instytucjonalnego:
- promocja wyników badań naukowych uczelni oraz programów nauczania na świecie;
 - oprogramowanie wykorzystywane do budowy repozytoriów ma zaimplementowane mechanizmy pozwalające na indeksowanie zasobów przez światowe wyszukiwarki i platformy projektów otwartego dostępu;
 - szybki dostęp do prac naukowych, w tym najnowszych wyników badań;
 - jednolita polityka zarządzania zasobami naukowymi i dydaktycznymi uczelni;
 - gromadzenie i zabezpieczenie w formie cyfrowej;
 - większa widoczność uczelni w Internecie;
 - przejrzystość, otwartość badań prowadzonych na uczelni;
 - obraz całości dorobku uczelni;
 - pomoc przy ocenie parametrycznej uczelni;
 - warsztat badawczy dla prac w toku oraz dla projektów współtworzonych z innymi;
 - ośrodkami (wzmocnienie interdyscyplinarnego ujęcia badań);
 - wsparcie e-learningu (ułatwia udostępnianie cyfrowych materiałów i pomocy dydaktycznych w codziennej pracy);
 - prezentacja dorobku naukowego pracowników uczelni (e-portfolio);
 - wpływ na generowanie nowej wiedzy opartej na otwartych treściach¹¹.

¹¹ *Repozytorium UŁ*, [dostęp: 6.04.2013], <http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/RepoInfo/infoRUL.html?info>.

Szkolenia biblioteczne online

Poczynając od roku akademickiego 2011/12 szkolenia biblioteczne dla studentów, prowadzone do tej pory metodą tradycyjną, zastąpiono szkoleniami online.

Na Uczelnianej Platformie Zdalnego Nauczania Moodle¹² został umieszczony kurs e-learningowy „Przysposobienie biblioteczne”.

Studenci mogą zapoznać się z treścią kursu przez Internet, w dogodnym dla nich terminie, bez konieczności odwiedzania Biblioteki UŁ. Kurs ten jest obowiązkowy dla studentów pierwszego roku studiów, zarówno I jak i II stopnia (stacjonarnych i niestacjonarnych). Jest realizowany w pierwszym semestrze nauki. Kurs kończy się testem, który stanowi podstawę zaliczenia. Bibliotekarze uzyskali uprawnienia instruktorów i wpisują zaliczenia z przedmiotu „Przysposobienie biblioteczne” do systemu USOS¹³.

Celem kursu jest zapoznanie studentów z zasadami korzystania z zasobów Biblioteki, zarówno analogowych, jak i elektronicznych.

Bibliografia Dorobku Pracowników Uniwersytetu Łódzkiego w systemie Expertus

W 2012 r., w związku z rozporządzeniem MNiSW¹⁴, w Bibliotece UŁ powstała nowa komórka organizacyjna pod nazwą Samodzielna Sekcja Bibliografii, Bibliometrii i Sieciowych Zasobów Informacji. Zajęła się ona wdrażaniem systemu bibliograficzno-bibliometrycznego Expertus, pozwalającego na dokumentowanie dorobku pracowników UŁ oraz przygotowanie analiz bibliometrycznych.

Program Expertus jest stosowany w kilkudziesięciu wyższych uczelniach i instytutach naukowych do sporządzania bibliografii dorobku naukowego oraz szczegółowych analiz bibliometrycznych. System jest wykorzystywany przez biblioteki naukowe, ośrodki informacji naukowo-technicznej oraz działy badań naukowych uczelni i instytutów różnych specjalności¹⁵.

Efektom wdrożenia systemu Expertus w UŁ będzie baza, umożliwiająca:

- rzetelne dokumentowanie i systematyczne aktualizowanie dorobku pracowników UŁ;
- uzupełnianie bibliograficznego rejestru o wskaźniki wartościujące i punktację MNiSW;

¹² *Uczelniana Platforma Zdalnego Nauczania Moodle*, [dostęp: 6.04.2013], <https://moodle.uni.lodz.pl>.

¹³ L. Mikołajuk, *Szkolenie biblioteczne w nowej formie*, „biBUŁa: biuletyn informacyjny BUŁ” 2012, nr 3, [dostęp: 6.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/bibula/bibula59/bibula59.html>.

¹⁴ *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 13 lipca 2012 w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym*, (Dz.U. 2012 poz. 877).

¹⁵ *Expertus*, [dostęp: 7.04.2013], <http://www.splendor.net.pl/index.html>.

- dostęp do aktualnych i spójnych danych dla wszystkich jednostek organizacyjnych UŁ;
- tworzenie wykazów publikacji naukowych na potrzeby awansów akademickich, przewodów doktorskich i habilitacyjnych, akredytacji i ewaluacji jednostek, wniosków o granty, rocznych sprawozdań naukowych pracowników i jednostek;
- rozpowszechnianie wiedzy o osiągnięciach naukowych pracowników UŁ.

Ponadto, system Expertus, zintegrowany z narzędziem linkującym, umożliwia bezpośredni dostęp do pełnotekstowych źródeł informacji tj. serwisów e-czasopism i e-książek, Repozytorium UŁ, Biblioteki Cyfrowej UŁ¹⁶.

Na chwilę obecną zakończono konwersję ponad 34 900 rekordów bibliografii bieżącej z baz MAK BN¹⁷. Opracowano też formularze rejestrujące różne typy publikacji w bazie. W niedługim czasie Biblioteka UŁ będzie mogła popularyzować osiągnięcia pracowników naukowych swojej uczelni.

„BUŁ-a do północy doda sesji mocy”

Kolejną inicjatywą Biblioteki UŁ, podjętą w celu poszerzenia dostępu do wiedzy i informacji, jest wydłużenie godzin pracy Biblioteki w czasie sesji egzaminacyjnej. Po raz pierwszy miało to miejsce w czerwcu 2012 r., kiedy to przez okres dwóch tygodni Biblioteka UŁ była czynna w godzinach 8.00–24.00. Dla czytelników była dostępna Czytelnia Historyczna i strefa wolnego dostępu. Mimo odbywającego się właśnie w tym czasie EURO 2012, czytelnicy nie zawiedli, gdyż atmosfera szczególnie sprzyjała zgłębianiu wiedzy. Czytelnicy czuli się swobodnie, naukę często najlepiej przyswajano na podłodze. Po sygnale dzwonka studenci z żalem opuszczali budynek.

Akcja ta była skierowana głównie do studentów, ale z możliwości odwiedzenia biblioteki w tak nietypowych godzinach skorzystali też inni czytelnicy. W czasie wydłużonych godzin pracy, Bibliotekę UŁ odwiedziło prawie 1800 osób, udostępniono ponad 2300 książek¹⁸. Akcja została powtórzona w styczniu 2013 r. w czasie sesji zimowej, trwała trzy tygodnie i cieszyła się również dużym zainteresowaniem.

Niepełnosprawni w bibliotece

Nowoczesne osiągnięcia technologii informacyjnych stały się nieodłącznym elementem życia współczesnych ludzi, tzn. ludzi żyjących w społeczeństwie informacyjnym. Komputery, nowe media telewizyjne i telekomunikacyjne wykorzystywane są w zakładach pracy, szkołach, domach,

¹⁶ *Bibliografia dorobku pracowników UŁ w systemie Expertus*, [dostęp: 7.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/komunikat5.html>.

¹⁷ Stan na marzec 2013.

¹⁸ B. Gamrowska, D. Perliński, *Bezsensowność w BUL-e*, „biBUŁa: biuletyn informacyjny BUŁ” 2012, nr 7–8, [dostęp: 6.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/bibula/bibula63/bibula63.html>.

miejscach wypoczynku. Coraz więcej usług proponuje się drogą elektroniczną (przede wszystkim przez Internet). Coraz łatwiejszy i szybszy staje się dostęp do różnego rodzaju informacji. Biblioteki akademickie odgrywają ogromną rolę w procesie edukacji osób niepełnosprawnych. Wykorzystując nowe rozwiązania technologiczne, umożliwiają im dostęp do zasobów bibliotek tradycyjnych i elektronicznych¹⁹.

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego również nie zapomina o użytkownikach niepełnosprawnych, którzy są pełnoprawnymi członkami społeczeństwa informacyjnego, i którym należy dostęp do tej informacji ułatwić. Wychodząc naprzeciw ich oczekiwaniom i potrzebom, Biblioteka UŁ dysponuje urządzeniami ułatwiającymi osobom niewidomym, słabowidzącym, czy też niepełnosprawnym ruchowo korzystanie z zasobów BUŁ lub materiałów własnych. Są to:

- powiększalnik My Reader, który umożliwia osobom niedowidzącym czytanie na monitorze ekranowym. Działa on na zasadzie inteligentnego skanera, który rozpoznaje drukowany tekst z położonej na nim książki czy czasopisma i wyświetla go na monitorze ekranowym dając możliwość płynnej regulacji powiększenia i szybkości automatycznego przesuwania się czytanego tekstu;
- drukarka brajlowska View Plus Pro Gen II drukująca tekst oraz grafikę wypukłą w wysokiej rozdzielczości;
- klawiatura Big Key sLX, z czterokrotnie powiększonymi klawiszami. Szczególnie polecana dla osób słabowidzących oraz przy niedowładzie kończyn górnych. Dodatkowa plastikowa nakładka zapobiega naciśnięciu kilku klawiszy jednocześnie;
- stanowisko komputerowe WINDOW-EYES PL 6.1 umożliwia osobom słabo widzącym lub niewidomym korzystanie z komputera w zakresie obsługi programów: Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Power Point, obsługi poczty elektronicznej i korzystania z Internetu. Stanowisko komputerowe z oprogramowaniem udźwiękawiającym Window Eyes Pro PL 6.1 jest specjalizowaną komputerową stacją roboczą, gdzie wszelkie informacje są jednocześnie:
 - wyświetlane na zwykłym monitorze ekranowym z możliwością dowolnego powiększania obrazu;
 - wyświetlane na 64 znakowym monitorze brajlowskim (linijce brajlowskiej);
 - odczytywane przez automatycznego lektora (do wyboru kilka syntezy mówy).

¹⁹ C. Ślusarczyk, *Niewidomy w bibliotece naukowej – doświadczenia i sugestie*, [w:] *Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego 21–23 września 2005 roku*, pod red. R. Gazińskiego, Szczecin 2005, s.164.

Stanowisko to umożliwia korzystanie z programów komputerowych, służących przede wszystkim do wprowadzania danych tekstowych, ich edycji i posługiwania się pocztą elektroniczną, korzystania z Internetu czy np. wysyłania SMS-ów;

- urządzenie lektorskie POET Compact umożliwia osobom słabowidzącym lub niewidomym odczytywanie przez automatycznego lektora dowolnego tekstu będącego w formie drukowanej. Urządzenie działa na zasadzie inteligentnego skanera, który rozpoznaje drukowany tekst z położonej na nim książki czy czasopisma i odczytuje go głosem automatycznego lektora. Ma możliwość płynnej regulacji szybkości czytania, zapisania w pamięci zeskanowanego tekstu oraz nagrania go na pendrive;
- dotykowa klawiatura komputerowa Intellikeys z możliwością używania bardzo różnego uszeregowania, rozmiaru i wyglądu klawiszy (mogą to być również rysunki). Wystarczy zmienić nakładkę, z narysowanymi klawiszami o jednym rozkładzie, na inną. Klawisze można naciskać palcami, stopą, nosem lub podbródkiem;
- klawiatura jednoręczna Maltron specjalnie zaprojektowana z myślą o osobach obsługujących komputer jedną ręką. Kształt oraz rozmieszczenie klawiszy zostały starannie przemyślane i dobrane tak, aby zminimalizować ruchy dłoni podczas pisania oraz zapewnić jak najwygodniejszą pracę;
- mysz komputerowa Smart Nav AT dla osób, które nie mogą używać myszy sterowanej ręką. Dzięki Smart Nav sterowanie myszą odbywa się za pomocą ruchów głowy²⁰.

Wszelkie udogodnienia mają na celu ułatwienie osobom niepełnosprawnym poszerzanie wiedzy, a także wyrównanie szans w dostępie do zbiorów i usług.

Przeszkoleni w tym kierunku pracownicy Biblioteki UŁ udzielają podstawowych porad jak korzystać z powiększalników oraz ze sprzętu komputerowego. W największym stopniu wykorzystywany jest powiększalnik MyReader, a po nim urządzenie lektorskie POET Compact. Pozwala to wysnuć wniosek, że osobami, które najczęściej korzystają z wymienionych urządzeń są osoby niewidome i niedowidzące.

Podsumowanie

Podsumowując, można przytoczyć słowa Jana Boguskiego, który w oparciu o rozmowę przeprowadzoną przez Pawła Rodaka²¹ z Rogerem Chartier²², snuje bardzo optymistyczną wizję przyszłości bibliotek i dochodzi

²⁰ *Ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, niewidomych i słabowidzących*, [dostęp: 7.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/komunikaty.html#ulawienia>.

²¹ P. Rodak, *Pismo, książka, lektura. Rozmowy: Le Goff, Chartier, Hèbrard, Fabre, Lejeune*, Warszawa 2009, s. 104–105.

do wniosków, że „digitalizacja zbiorów papierowych i przenoszenie ich na elektroniczne nośniki wcale nie oznacza upadku bibliotek. Wręcz przeciwnie – biblioteki przetrwają jako miejsce gromadzenia oryginalnych tekstów, rękopisów, czasopism, druków ulotnych. Przed bibliotekami rozpościera się przyszłość. Mogą one spełniać rolę łącznika pomiędzy przestrzenią wirtualną, a fizyczną i przechowywać książki w wersji elektronicznej i tradycyjnej”²³.

Jan Boguski uważa także, iż „Wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy oraz społeczeństwa informacyjnego znaczenie bibliotek będzie wzrastać. Za sprawą potencjału intelektualnego, zdeponowanego w książkach i czasopismach oraz na nośnikach elektronicznych, staną się one instytucjami emanującymi wiedzę naukową do różnych dziedzin gospodarki, życia publicznego, naukowego i kulturalnego. Segmenty te poszukują bowiem coraz »świeższej wiedzy«, którą można by zastosować w praktyce w procesie kreowania nowych produktów i usług. Gwałtowny rozwój nauki i techniki sprawia, że wiedza się starzeje. Innowacyjność i konkurencyjność na rynku zależy w znacznej mierze od zapewnienia sobie dostępu do wiedzy i innowacji, a pomoc w tym mogą biblioteki”²⁴.

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, pełniąc rolę ośrodka informacji, z całą pewnością wywiązuje się ze swoich powinności, jakimi są: przybliżanie nowych technologii informatycznych, tworzenie zasobów informacyjnych, wspieranie procesów naukowych, badawczych i dydaktycznych, a następnie udostępnianie produktów i usług nowej jakości szerokiej grupie użytkowników informacji. Będąc instytucją gromadzącą tradycyjny księgozbiór, a jednocześnie umożliwiając czytelnikom dostęp do zasobów elektronicznych, Biblioteka wnosi duży wkład w rozwój społeczeństwa informacyjnego, w którym informacja stała się najbardziej poszukiwanym „towarem”.

Bibliografia

- Adaszyńska E., *Biblioteka otwarta na zmiany*, [dostęp: 7.04.2013], http://ekspcibolonscy.org.pl/sites/ekspcibolonscy.org.pl/files/eadaszynska_biblioteka_otwarta_na_zmiany_070411.pdf.
- Białobłocki T., *Spółczesność informacyjna: istota, rozwój, wyzwania*, Warszawa 2006.
- Bibliografia Dorobku Pracowników UŁ w systemie Expertus*, [dostęp: 7.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/komunikat5.html>.
- Biblioteka Cyfrowa UŁ*, [dostęp: 6.04.2013], <http://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/text?id=library-desc>.

²² Roger Chartier jest wybitnym historykiem czasów nowożytnych, specjalizującym się przede wszystkim w historii książki i historii lektury.

²³ J. Boguski, *Rola i miejsce biblioteki uniwersyteckiej we współczesnym świecie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2010, nr 1–2/35–36/, s. 96.

²⁴ *Ibidem*.

- Boguski J., *Rola i miejsce biblioteki uniwersyteckiej we współczesnym świecie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe”, 2010, nr 1–2/35–36/.
- Brzozowska A., *Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy a nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków 2011.
- Expertus*, [dostęp: 7.04.20013], <http://www.splendor.net.pl/index.html>.
- Felińska R., *Od tradycyjnej formy drukowanej do biblioteki cyfrowej na przykładzie „Tygodnika Ilustrowanego” w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Stare i nowe w bibliotece. Współpraca czy konkurencja*, Konferencja BUŁ, Łódź, 2010.
- Gamrowska B., Perliński D., *Bezsensowność w BUL-e*, „biBUŁa: biuletyn informacyjny BUŁ” 2012, nr 7–8, [dostęp: 6.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/bibula/bibula63/bibula63.html>.
- Mikołajuk L., *Szkolenie biblioteczne w nowej formie*, „biBUŁa: biuletyn informacyjny BUŁ” 2012, nr 3, [dostęp: 6.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/bibula/bibula59/bibula59.html>.
- Piotrowicz G., *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, [w:] *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej. Materiały z konferencji*, Łódź, 23–25 czerwca 2004.
- Repozytorium UŁ*, [dostęp: 6.04.2013], <http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/RepoInfo/infoRUL.html?info>.
- Rodak P., *Pismo, książka, lektura. Rozmowy: Le Goff, Charter, Hébrard, Fabre, Lejeune*, Warszawa 2009.
- Rychlik M., Karwasińska E., *Repozytorium instytucjonalne jako czynnik wspomagający rozwój nauki w środowisku akademickim*. AMUR, [dostęp: 6.04.2013], https://repozytorium.amu.edu.pl/jspuibitstream/10593/1074/1/Biblioteka_07.pdf.
- Spółczesność informacyjna*, pod red. J. Papińskiej-Kacperka, Warszawa 2008.
- Ślusarczyk Cz., *Niewidomy w bibliotece naukowej – doświadczenia i sugestie*, [w:] *Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce: Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego 21–23 września 2005 roku*, pod red. Radosława Gazińskiego. Szczecin 2005.
- Ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, niewidomych i słabowidzących*, [dostęp: 7.04.2013], <http://lib.uni.lodz.pl/komunikaty.html#ulatwienia>.